

BESZÁMOLÓ A 2021–2022. TANÉVI ÁBEL JENŐ ORSZÁGOS LATIN TANULMÁNYI VERSENYRŐL

KRUPP József – RUNG Ádám

© 2022 Akadémiai Kiadó, Budapest

Az Ókortudományi Társaság az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával a 2021/2022-es tanévben is megrendezte, immár 58. alkalommal, országos, Ábel Jenőről elnevezett latin tanulmányi versenyét. A Minisztérium versenyünket a Nemzeti Tehetség Program keretében, az Emberi Erőforrás Támogatáskezelőn keresztül, az NTP-TMV-M-21-B-0004 számú pályázat révén támogatta.

Az Ábel Jenő Országos Latin Tanulmányi Verseny 2022. február 4-i első, iskolai fordulóján 16 vidéki és 15 budapesti, azaz összesen 31 iskola 348 diákja versenyzett (nagyobbrészt az iskolákban, kisebbrészt virtuális úton, online felületen): 187-en a *minores* (Budapestről 99, vidékről 88) és 161-en a *maiores* (Budapestről 93, vidékről 68) kategóriában. A *maiores* kategória tételének címe „Még a szemével sem érintette”, a *minoresé* pedig „Mit kell tudnia egy rómainak az elefántokról?” volt. Az iskolákból 136 dolgozatot küldtek be, ebből 67-et a *maior* (Budapestről 49, vidékről 18), 69-et a *minor* (Budapestről 43, vidékről 26) kategóriában. A döntő fordulóra 24 (12 vidéki és 12 budapesti) iskolából hívtunk be összesen 101 főt, a *maior* kategóriában 51 (Budapestről 35, vidékről 16), a *minor* kategóriában 50 főt (Budapestről 30, vidékről 20), akik közül 49 *maior*, 47 *minor* versenyző április 9-én az ELTE BTK-n mérhette össze tudását. A *maiores* kategória tételének címe „Egy hős katonáról”, a *minoreseké* pedig „A germánok eredetmítosza és szokásai” volt. A két forduló tételei honlapunkon, a <http://abeljeno.elte.hu/> címen megtalálhatóak.

A következőkben bemutatjuk a versenyünkön elkövetett jellegzetes fordítási hibákat, általánosabb körű nehézségeket, a döntő fordulóra koncentrálna, hiszen az első forduló tételeinek buktatóit a tanár kollégák versenyzőik dolgozatait javítva már megismerhették.

A *maiores* kategória idej döntőjén is széles élmény jött létre, és csak elenyésző számban akadt olyan fordítás, amelynek nem volt sok köze a latin szöveghez szemantikai szempontból. De ezek is épkézláb mondatokból álltak, sőt, még kerek történet is összeállt belőlük, vagyis a versenyzők egyike sem adott le olyan dolgozatot, mely lényegében értelmetlen mondatokból

állt volna – noha a korábbi években rendre előfordult több vagy kevesebb ilyen versenydolgozat. Ezt már tavaly is megállapítottuk, s akkor örvendetes fejleménynek neveztük. Lehetséges, hogy immáron tendenciáról van szó? Ha így van, az mindenképpen üdvözlendő. Most úgy tűnik, a tavalyi jó eredmények sem annak voltak köszönhetőek, hogy a járványhelyzet miatt az otthoni, megszokott környezetükben dolgozhattak a versenyzők – hiszen idén ez a helyzet már nem állt fenn.

A fordítások tanulságait ismertetve rendszerint előkelő helyen szokott szerepelni a félre-szótárázásokból eredő hibák taglalása. Már tavaly is megállapíthattuk, hogy összevetve a korábbi évekkel, nem sok ilyen akadt. Talán ez is egy újabb pozitív tendencia? Egy szöveg helyen azonban, amely egyébként grammatikailag kifejezetten könnyűnek mondható, a szótár nem eléggé alapos tanulmányozása miatt foghatott ki többeket. A *reliqui sese confirmant* jelentése „a többiek összeszedték a bátorságukat”. A *reliqui* alanyt több versenyző nem a *reliquus*₃-ból, hanem meglepő módon és bonyolultan, a *relinquo* igéből próbálta levezetni, amelynek valóban ez a praesens perfectumi alakja, igaz, egyes szám első személyben, amelynek végképp nem lenne keresnivalója ebben a mondatban, amit minden bizonnyal a versenyzők is felismertek. Így jöttek létre az olyan fordítások, mint a következő: „hagyják megerősödni”. A szótárázáshoz tartozik, hogy a *consequuntur* állítmányt lényegében mindenki helyesen azonosította a *consequor* alakjaként, de többen voltak, akik nem ismerték fel, milyen jelentésben szerepel itt ez az ige. Az egyszerű mondatból („az őrségben lévő cohors centuriói követték őt”) azért lett túlbonyolított félrefordítás nem egy dolgozatban, mert a *consequor* „ésszel felér, megért, felfog, belát” jelentését próbálták belehelyezni ebbe az összefüggésbe, kitalálva hozzá egy a szövegnek ezen a pontján jelen nem lévő, imaginárius accusativus cum infinitívót. A harmadik szótárázási, vagy inkább szövegtértelemezési gondot a *spatio* okozta néhány versenyzőnél, ezt többen időbeli távolságnak vélték, noha a szövegben ilyesmiről nincs szó, csupán arról, hogy eltelik valamennyi idő.

Az igeves szerkezetek jellemzően nem okoztak nagy problémát a versenyzőknek. Egy kivétel volt ez alól, a *castra capta esse*, amely talán a passzív infinitívus miatt viszonyult nehezebbnek, mint a szövegben található többi accusativus cum infinitivo. Amikor azt látjuk, hogy az ablativus absolutus mellett még a gerundivumos szerkezetet is jól értik a diákok, a tanár kollégákra kell gondolnunk, akiket külön elismerés illet azért, mert a rendelkezésre álló alacsony óraszámban is ilyen kiváló eredményeket érnek el a grammatika oktatása terén.

Éppen ezért minden évben meglepő, hogy olykor olyan versenyzők is elrontanak egyszerű mondatokat, akik különben a bonyolultabb alárendeléseket is jól értik. Erre a legjellemzőbb példa most a következő volt: a „Germani in castra irrumpere conantur”-ban („a germánok megpróbálták betörni a táborba”) többen összekeverték a grammatikai viszonyokat, és létrehozták „a germánok tábora” magyar szerkezetet. Ugyanebben a mondatban a *Germani* főnevet többen „eburók”-nak fordították, minden bizonnyal azért, mert a versenytételt bevezető, magyarázó szövegben szerepelt ez a népnév. Mint minden évben, most is feltűnt, hogy néhány versenyző nem bánik eléggé biztos kézzel a bevezetővel és a lábjegyzetekkel. Volt azonban olyan diák is, aki maga is lábjegyzeteket írt fordításához, melyekben szóválasztásait indokolta, nem csekély irodalmi igényességet mutatva – ezeket is öröm volt olvasni, még ha a kiváló fordítás pontozásába nem is számíthattak bele.

Összegzésül elmondhatjuk, hogy a nem túlságosan könnyű szöveget a versenyzők széles élmezőnye kiválóan megértette. Néhány esetben kis híján hibátlan fordítás született, és különösen örvendetes, hogy több versenyző jó stílusérzékről is tanúságot tett.

A *minores* kategória versenyzői idén két nem annyira elbeszélő, mint inkább leíró jelleű szöveggel találkozhattak: az első fordulóban Sevillai Izidor nyomán olvashattak az ókori rómaiak ismereteiről az elefántokkal kapcsolatban, a döntőben pedig az ókori germánok világnézetéről és szokásairól szóló, Tacitus beszámolóján alapuló szöveggel nyílt alkalmuk foglalkozni. A szövegek e leíró jellegének érdekes kizökkentő hatása volt a fordításokra nézve: mindkét fordulóban sokan szerettek volna múlt időben mesélni a főképp jelen idejű ígéket tartalmazó, a narrátor idősíkjában is fennálló helyzetet leíró eredeti visszaadása helyett. Talán az magyarázhatja ezt, hogy a diákok a latinórán annak ellenére is inkább *történetekkel* találkoznak, hogy általában először (a *praesens historicum* jelenségének jótékony kihasználásával) a jelen időt tanulják és csak később a múlt időket? Mindenesetre ez a probléma is ráirányítja a figyelmet arra, milyen fontos megérteni (és tanárként: megértetni) a szöveg kontextusának és funkciójának jelentőségét a fordításban.

Idén is előfordultak persze más, kisebb jelentőségű típushibák is: különösen érdekes volt például, hogy viszonylag sokan gabalyodtak bele a döntőben az *Argentum et aurum di Germanis non dederunt* mondatba. A kivételesen nem egyszerűen múlt időt (inkább *logicumot*: „nem adtak nekik” > „nincs nekik”) jelentő *perfectum* hatása adódott volna össze a jelen idejű antik szöveg említett szokatlanságával, vagy a *di* lábjegyzetben leleplezett, de mégiscsak rendhagyó többes szám alanyesetével? Nem tudjuk megválaszolni a kérdést, mindenesetre különös, hogy ezt a tagmondatot a versenyzők egy része, úgy tűnik, nem találta könnyebbnek, mint az utána és belőle következő, első látásra is jóval nehezebb, filozofikusabb állítást (*illos possessio et usus earum rerum haud afficit*). Ez utóbbi pontos fordítását persze nagyban megkönnyítette, ha a versenyző már hallott a pénz erkölcsi hatásairól szóló, Tacitus szövegét mélyen átjáró antik diskurzusról – egy újabb példája annak, hogy egy latin fordítási verseny egyszerűen nem tud kizárólag a nyelvről szólni. A fordításaik alapján szintén kevésbé volt ismerős az ifjú versenyzőknek az ’áruccsere, cserekereskedelem’ (*permutatio mercium*) fogalma, mint arra a feladat összeállítói a saját történelemórai emlékei alapján számítottak volna – bár ez inkább a történelem-, mint a latintanítás módszertanának tárgykörébe tartozik.

Ebben az évben viszont, talán a verseny személyes megtartásához való visszatérés miatt is, a korábbi évekhez képest általában valamivel kevesebb szótárazási ügyetlenségből adódó hibát lehetett találni a versenyzők munkáiban. Könnyebb lett volna így, kiöltözve, beutazva, nekiülve a szövegre (vagy akár a szótárra és a szövegre egyszerre is) figyelni, mint a tavalyi távolléti lebonyolításkor? Szintén örömmel láttuk, hogy egyes versenyzők láthatóan nagyon rendszeresen, gondosan vizsgálták a latin mondatok szerkezetét, akár a nyelvtanóráról ismert aláhúzásos módszerig is elmenve a pizkozatukon: a nyelvtani tudatosság akkor is nagy segítség a fordításban (és hasznos eredménye a latintanulásnak úgy általában), ha a fordítás igazán magyaros végső megfogalmazása sokszor megköveteli az eltérést az eredeti mondatok szerkezetétől.

Összességében tehát megállapíthatjuk, hogy bár úgy tűnik, a szövegek ebben az évben valamivel nehezebbnek bizonyultak a *minores* számára, mint mondjuk a már-már zavarba ejtően jó eredményeket hozó tavalyiban, ők mégis szépen helyálltak idén is: ha a versenyzők száma nem is érte el a járvány előtt megszokottat (remélhetőleg csak *még* nem), a kategória színvonala szerencsére egyáltalán nincs veszélyben.

Versenyünkön a helyezettek és a kiemelt dicséretesek az elismerő oklevélen túl könyvtalomban is részesültek, a dicséretesek teljesítményét pedig oklevéllel ismertük el. Ebben a tanévben a helyezetteken túl mind a kiemelt dicséretesek, mind a dicséretesek versenylo-

gós pólót és vászontáskát, továbbá egy *Ókor* folyóiratpéldányt is kaptak tárgyjutalomként, ily módon összesen 62 főt díjazhattunk. Ezen túlmenően versenyünk (következő tanévben 11–12. osztályos) helyezettei, kiemelt dicséretesei és dicséretesei részt vehetnek majd (őszi külön felhívást követő regisztráció után) a következő tanévi, májusi arpinói nemzetközi Cicero-verseny jövő januári hazai válogatóversenyén: az itt legsikeresebben szereplő diákok (remélhetőleg további arpinói előválogató verseny nélkül) képviselhetik majd hazánkat a latin diákolimpiának számító nemzetközi versenyen.

Az első három helyezett felkészítő tanárát és az első öt helyezett a versenyünk utóbbi éveinek tételeiből összeállított kiadvánnyal ajándékoztuk meg. A könyvjutalmakat idén 9 kiadó nagylelkű felajánlása biztosította. A következő kiadóknak rójuk itt le a hálás köszönetünket versenyünk lelkes és rendszeres támogatásáért: Szent István Társulat, Tinta, Akadémiai, Argumentum, L'Harmattan, Gondolat, Atlantisz, Scholar és a Lexika. Ezenkívül az *Ókor* című folyóirat szerkesztőse s kiadója, a Gondolat a két kategória első három helyezettjének és tanárunknak egyéves előfizetést ajánlott fel.

Továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, L. Simon László a két kategória helyezettjeinek, kategóriánként összesen 10 főnek egy-egy tiszteleti belépőjegyet ajánlott fel, amely egy diák és egy szülő ingyenes belépésére jogosít fel, és amelyet az év végéig használhatnak fel a díjazottak.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani minden latintanárnak és versenyző diáknak áldozatos munkájukért, az iskolák igazgatóinak a latinoktatás támogatásáért, a verseny szervezőbizottságának a sikeres lebonyolításért. Versenyünk pénzügyeinek és pályázati teendőinek intézéséért továbbá köszönet jár Adamik Bélának, az adminisztrációs feladatok lelkiismeretes ellátásáért és a honlap működtetéséért Nemes Júliának, a hatékony latin tanszéki ügyintézésért Tóth Richárdnak, a verseny Canvas-felületének létrehozásáért és gondozásáért pedig Nemes Szilviának.

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy versenyünk több évtizedes hagyományaihoz méltó módon zajlott le, és remélhetőleg fontos szerepet tud betölteni a középiskolai latinoktatás fennmaradásában, amely egyedül képviseli az ókori kultúrákat és nyelveket a középfokú oktatásban, és így döntő szerepet játszik a magyar ókortudomány utánpótlásának biztosításában.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az Ókortudományi Társaság
Ábel Jenő Latin Tanulmányi Versenyének végeredménye
2021/2022. tanév

Maiores kategória

I. helyezett

Gadányi Boldizsár, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke,
tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György

II. helyezett

Százados András, a budapesti Piarista Gimnázium növendéke,
tanára: Acél Zsolt, igazgató: Horváth Bálint

III. helyezett

Rózsa Simon Péter, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke,
tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György

4. helyezett: *Győri Hanna Boróka*, a szolnoki Tiszaparti Római Katolikus Gimnázium növendéke,
tanára: Nagy Piroska, igazgató: Balog Zsolt
5. helyezett: *Rinézer Bianka*, a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Szücsiné
Laczkó Eszter, igazgató: Mészáros Csaba
6. helyezett: *Gajda Sára Erzsébet*, a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára:
Gajda Péter, igazgató: Ráczné Kálmán Anikó
7. helyezett: *Oláh Zsófia*, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára:
Nagy Piroska, igazgató: Láng György
8. helyezett: *Stedron Ágnes*, a budapesti Szent László Gimnázium növendéke, tanára: Müller Ágnes,
igazgató: Sárkány Péter
9. helyezett: *Gazdag Ferenc*, a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli
Ágota, igazgató: dr. Erős-Honti Zsolt
10. helyezett: *Papp Judit*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes,
igazgató: Varga Attila

kiemelt dicséretben részesült

- Daróczy Kata* a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Pálfi Remig
- Aklan Larion* a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota
- Arany Dóra* a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes
- Jenei Ákos Zoltán* a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
- Madár Gergely* a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes
- Róbert Viktória Katalin* a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke
- Tar Lilla Veronika* a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Szücsiné Laczkó Eszter
- Kepes Péter* a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csértán Judit
- Szerb Máttyás Tóbiás* a budapesti ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Szedenik
Hanna
- Biró Alexa* a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota

dicséretben részesült

- Juhos Bálint* a budapesti Veres Péter Gimnázium növendéke, tanára: Hőnich Orsolya
- Legerszki Kornél* a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csértán Judit
- Takács Ágota* a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska

<i>Bodó Hanna</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
<i>Németh Viktória</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Imre Flóra
<i>Pap Tamás</i>	a budapesti Fazekas Mihály Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Péli Ágota
<i>Andrási Kürt</i>	a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Csertán Judit
<i>Csák Emma</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Bánfay Ágota
<i>Tóth Anikó</i>	a budapesti Madách Imre Gimnázium növendéke, tanára: Dr. Szűcsiné Laczkó Eszter
<i>Kiss Krisztián</i>	a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Paulus Frigyes
<i>Babcsányi Tamás</i>	a budapesti Eötvös József Gimnázium növendéke, tanára: Imre Flóra
<i>Szabó Cecília Mária</i>	a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Marsai Csaba

Minores kategória

I. helyezett

Farkas Márk, a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke,
tanára: Czakó Tiborné, igazgató: Juhász-Laczik Albin OSB

II. helyezett

Vaskó Csege, a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke,
tanára: Talabér Miklós, igazgató: Kissné Hegedűs Éva

III. helyezett

Tamás Ágoston, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke,
tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György

4. helyezett: *Barátossy Bulcsú*, a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Szőke Máté, igazgató: Dr. Horváth Bálint
5. helyezett: *Palánki Ágnes*, a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Kalászné Enyedi Krisztina, igazgató: Kalász Ákos
6. helyezett: *Lelkes Artemisz*, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György
7. helyezett: *Leiszer Flóra*, a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska, igazgató: Láng György
8. helyezett: *Harmati Borka*, a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Reitter Zsófia, igazgató: Varga Attila
9. helyezett: *Szilágyi Barnabás*, a pannonhalmi Bencés Gimnázium növendéke, tanára: Czakó Tiorné, igazgató: Juhász-Laczik Albin OSB
10. helyezett: *Schanda Mór Bernát*, a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő, igazgató: Barlay Bence

kiemelt dicséretben részesült

<i>Csikós Tímea</i>	a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska
<i>Kiss Luca Anna</i>	a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
<i>Dreska Balázs</i>	a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium növendéke, tanára: Berta Annamária
<i>Széll Botond</i>	a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska
<i>Lendvai Lilla Tímea</i>	a budapesti Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium növendéke, tanára: Tasnádi Zsuzsanna
<i>Bartha Zsófi</i>	a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Barcza Csillag
<i>Fekete Bernadett</i>	a debreceni Svetits Katolikus Gimnázium növendéke, tanára: Géczy M. Erzsébet
<i>Maróti-Agóts Mátyás</i>	a budapesti Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Szőke Máté
<i>Somogyi Luca</i>	a székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium növendéke, tanára: Gajda Péter
<i>Szabó Kata</i>	a soproni Berzsenyi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter

dicséretben részesült

- Zlinszky Erzsébet* a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
Tóth Petra a szigetsszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium növendéke, tanára: Talabér Miklós
Bihari Lilla a váci Piarista Gimnázium növendéke, tanára: Király Bálint
Kiss Zsófia a budapesti Németh László Gimnázium növendéke, tanára: Némethné Salamon Ágnes
Kocsis Orsolya a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
- Békési Luca* a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Pejtsik Júlia
Gönczy Janka a budapesti Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium növendéke, tanára: Kudari Enikő
Joó Levente a soproni Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium növendéke, tanára: Jakabné Csizmazia Eszter
- Szabó Rebeka* a budapesti II. Rákóczi Ferenc Gimnázium növendéke, tanára: Kukucsikné dr. Szalontai Erika
Szarka Áron a budapesti ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium növendéke, tanára: Nagy Piroska

